

การบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่
Administration Guidelines for Community Lifestyle Development
of Ethnic groups in Chiang Mai Province

สิริศักดิ์ ชายชาตรี¹ และ ณัฐวัฒน์ สิริพรภูมิ^{2*}
(Sirisak Chaichatree^{1*} and Nattawat Siriphornwut^{2*})

¹หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, กรุงเทพมหานคร
The Degree of Doctor of Public Administration, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

^{2*}คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, กรุงเทพมหานคร

²Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: phuketachalong@hotmail.com

Article history:

Received 27 November 2025

Revised 8 January 2026

Accepted 13 January 2026

SIMILARITY INDEX = 14.33 %

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาความต้องการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ 3) หาแนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 ท่าน คัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน 2568 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ POLC เป็นกรอบสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์เนื้อหา และการประมวลข้อมูล

ผลการวิจัย 1) วิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิถีที่มีความผูกพัน และใช้ประโยชน์จาก ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ ในทุกด้านทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี สุขภาพ 2) กลุ่มชาติพันธุ์ต้องการการได้รับรองสิทธิในฐานะคนไทยอย่างถูกต้อง และต้องการการพัฒนาศักยภาพโดยใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ในท้องถิ่นเป็นหลัก 3) แนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ 3.1) การพัฒนาคน โดยเน้นคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง ให้พึ่งตนเองได้ 3.2) การพัฒนาบนฐานชุมชน ใช้พื้นที่ภายในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และการพัฒนา โดยการใช้ฐานทุนวัฒนธรรม 3.3) การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ส่งเสริมเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือดิจิทัลให้กับคนในชุมชน 3.4) การสร้างภาคีเครือข่ายในรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภายนอกพื้นที่

คำสำคัญ: การบริหารจัดการกลุ่มชาติพันธุ์ การพัฒนาบนพื้นฐานชุมชน การจัดการแบบพหุวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to 1) study the community lifestyles of ethnic groups in Chiang Mai Province, 2) study the development needs of these ethnic groups in Chiang Mai Province, and 3) identify guidelines for managing the development of these community lifestyles. The research employed a qualitative approach using semi-structured in-depth interviews as the research instrument. Thirty-five key informants were selected using purposive sampling and were divided into two groups: 30 community leaders from ethnic groups in Chiang Mai Province and 5 experts. Data were collected from March to June 2025. The data were analyzed using modern management theory (POLC), which served as a framework for content analysis, content synthesis, and data processing.

Research findings 1) The community lifestyles of ethnic groups in Chiang Mai Province were deeply intertwined with and utilized nature and natural resources in all aspects of life, including economic, social, cultural, traditional, and health dimensions. 2) Ethnic groups desire recognition of their rights as Thai citizens and need their potential developed using local resources, wisdom, and culture as the primary means of empowerment. 3) Approaches to managing the development of ethnic group. 3.1) Human development emphasizing community-centered and self-reliance. 3.2) Community development utilized community spaces as learning and collaborative areas by leveraging cultural capital. 3.3) Developing modern skills, establishing learning centers, promoting the use of information technology and digital tools. and 3.4) Building partnerships through community participation and external networks.

Keywords: Ethnic groups Management, Community-based Development, Multicultural Management

1. บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์กับสังคมไทยมาช้านาน มีความแตกต่างจากกลุ่มชนอื่น ๆ ด้านวัฒนธรรมประเพณีและความเป็นอยู่ โดยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ใน 67 จังหวัด จำนวน 56 กลุ่ม มีประชากรรวมประมาณ 6,100,000 คน หรือร้อยละ 9.68 ของประชากรทั้งประเทศ มีความหลากหลายด้านวิถีชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณี และการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ (ศุภฤทธิ ธาราทิพย์นรา และ โอภา มา จำเแะ, 2565) ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ทั่วทุกภาค ทั้งที่เป็นชาวเขาบนภูเขาในภาคเหนือหรือชาติพันธุ์ในพื้นที่ราบที่ยังคงเอกลักษณ์ทางภาษา การสืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย และการมีส่วนร่วมที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองและมีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 727 ปี อีกทั้งยังมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมที่มีคุณค่า รวมทั้งมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมโดดเด่น มีทรัพยากรองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาจากฐานสู่ฐาน มีความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมมาแต่ช้านาน (อุทยานหลวงราชพฤกษ์, 2566) วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลาย มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป โดยสภาพเศรษฐกิจ-สังคม ตามจารีตประเพณีเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดย “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” หรือชนชาวเขาจะตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูง ทางภาคเหนือ เป็นสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งอาศัยป่าเป็นหลัก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558)

การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาประเภทหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมีปรัชญาแนวความคิดหลักการและวิธีการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานดั้งเดิมคือเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้หรือช่วยตนเองได้ในทุกด้าน (ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, 2558) การพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย เริ่มจากการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูง คือ “ชนชาวเขา” ด้วยสาเหตุสำคัญคือ ความมั่นคงบริเวณพื้นที่ชายแดน การแก้ไขปัญหาเสียดิน ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย และการลดอัตราการเพิ่มประชากร โดยใช้ “นโยบายรวมพวก” เป็นหลัก เพื่อให้ชนชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่ดีและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558) ชุมชนชาติพันธุ์หลายพื้นที่ยังเผชิญปัญหาและต้องพบกับนโยบายที่ไม่เป็นธรรม ทั้งการจำกัดสิทธิด้านต่าง ๆ เช่น ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย ส่งผลกระทบต่อโอกาสการเข้าถึงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติเรื่องสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ยังคงถูกเลือกปฏิบัติ และยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงมี (ทัศนีย์ ประกอบบุญ, 2566)

การพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีที่ผ่านมาตกอยู่ภายใต้มายาคติหรือ “นโยบายแบบเหมารวม” เป็นหลัก ทั้งเรื่องความมั่นคงบริเวณพื้นที่ชายแดน ปัญหาเสียดิน ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย และการลดอัตราการเพิ่มประชากรซึ่งผลการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์โดยรวมที่ผ่านมา แม้ว่าจะส่งผลให้ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ดีขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าวปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการขาดสิทธิและความไม่แน่นอนในที่อยู่อาศัยทำกิน การขาดสิทธิในสถานะบุคคลทางกฎหมายขาดความสมดุลมั่นคงในการดำรงชีวิต ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังมีสภาพยากจนและมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ในภาพรวมยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่หน่วยต่าง ๆ กำหนดขึ้นยังหลากหลายขาดการกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานร่วมกัน อย่างเป็นรูปธรรม และมีจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการ ดังนั้น การแก้ไข

ปัญหาจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการในเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาแบบองค์รวม (ศุภฤทธิ ธาราทิพย์นรา และ โอภามา จำแกะ, 2565) สภาพปัญหาและสถานการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ โดยรวมในระยะที่ผ่านมา ส่งผลให้ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการบริหาร จัดการที่หลากหลายขาดความชัดเจน ปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงยังคงอยู่ โดยเฉพาะเรื่องกำหนดสถานะบุคคล การจัดตั้งถิ่นฐานถาวรและการได้รับการยอมรับรวมทั้งยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาที่หน่วยต่าง ๆ กำหนดขึ้นยังหลากหลาย ขาดการกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม (พระมหามิตร ฐิตปัญญา และคณะ, 2562)

จากข้างต้นได้มีนโยบายการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ตลอดเวลาที่ผ่านมา แต่ในปัจจุบันการเข้ามาของความเจริญจากภายนอกส่งผลต่อวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักมากขึ้น การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาตามนโยบาย กลุ่มชาติพันธุ์ไม่มีส่วนร่วม ทำให้บางนโยบาย ไม่ตรงต่อความต้องการ ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง และบางครั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ในปัจจุบันรูปแบบการพัฒนาต้องเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นแนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อหาแนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

“ชุมชน” ประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครองและโครงสร้าง อำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ซึ่งระบบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกัน และระหว่างกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามีความเชื่อมโยงกันชนิดที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ (บุญยิ่ง ประทุม, 2566)

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติค่านิยมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรมและคุณธรรมจนกลายเป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง วิถีชีวิตของคนถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เช่น ชาวเขาก็แตกต่างจากชาวเมือง คนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธ ดังนั้น วิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติก็ดี จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเองจึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำล้าหลังป่าเถื่อนกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง และวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม จำเป็นที่ต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ๆเพื่อการอยู่รอดแต่สิ่งที่ทำเป็นประจำคือการดำรงชีวิตคือคตินิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งปัจจัยสี่จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องการแลกเปลี่ยนการผลิตซึ่งกันและกันในชุมชน (วรรณพร อนันตวงศ์, 2561) วิถีชีวิตอาจเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม บ้างเกิดจากการย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากการศึกษา การประกอบอาชีพ แต่

รากเหง้าความเป็นตัวตนของถิ่นกำเนิด แม้จะไปอยู่ถิ่นฐานบ้านอื่น ความรู้สึกโหยหายังติดอยู่ได้จิตสำนึก เห็นจากการวัฒนธรรมการกิน (ธาวิดา ศิริสัมพันธ์, 2560) วิถีชีวิตจึงเป็นการสรุปความคิดและแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้น ๆ ที่มีคุณค่าเกิดจากการรวบรวม จากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชนจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ (วรรณพร อนันตวงศ์, 2561)

วิถีชุมชน เป็นภาพของสะท้อนพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความเชื่อค่านิยมและอุดมการณ์ของผู้คน ในชุมชน ในขณะที่พื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ทางอุดมการณ์ที่ผู้คน ได้ใช้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านกิจกรรม ในวิถีชีวิตคน วิถีชีวิตแต่ละด้านจึงอาจไม่ได้ขึ้นกับแค่บริบทสังคม วัฒนธรรม แต่ยังต้องมีอุดมการณ์เพื่อการประกอบสร้างการมีคุณค่าของคน (สมชาย ชัยจันทร์, 2562)

วิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลายมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปโดยสภาพ เศรษฐกิจ-สังคม ตามจารีตประเพณีเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดย “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” หรือชนชาวเขาจะตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูง ที่สลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นสังคมเกษตร ด้วยการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และพึ่งพิงอาศัยป่าและสายน้ำในลำห้วยเป็นวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติและอาศัยผลผลิตจากป่าเป็นหลัก “กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ” ส่วนใหญ่มีวิถีการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับคนไทยทั่วไปโดยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ แต่ยังคงพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากป่าโดยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่ สังคมเมืองมากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองอยู่ ในภาพรวมวิถีชีวิตและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักโดยมีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันและพึ่งพิงป่าทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชนชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลายมีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาของตน มีความเชื่อตามศาสนาสากลทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม และยังยึดถือความเชื่อตามประเพณีโดยมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตสุขภาพอนามัยและการทำมาหากินที่อาศัยธรรมชาติ นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะพิเศษ คือ มีความสามารถในการหัตถกรรมและงานช่างฝีมือโดยเฉพาะการทอผ้า เย็บผ้า เย็บปักประดิษฐ์และการตีเหล็ก ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ด้วยเหตุนี้แต่ละกลุ่มจึงมีเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตนเองที่มีรูปแบบสีสันที่สวยงาม มีเครื่องประดับ อันแสดงอัตลักษณ์เฉพาะตัว มีศิลปะการแสดงต่าง ๆ เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มทั้งการร้อง-รำ และดนตรี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558)

สรุปวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งสะท้อนถึงพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม จนกลายเป็นแบบแผนที่ใช้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้จุดร่วมทางวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

การพัฒนาชุมชน

อุทิศ ทาหอม (2564) การพัฒนาประเทศต้องเริ่มต้นจาก คนต้องพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ สร้างกระบวนการเรียนรู้ บนรากฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรมของชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การพึ่งตนเองได้

ฉะนั้นการพัฒนาบุคลากรใหม่ต้องทำงานทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เน้นสร้างสรรค์ปัญญา เพื่อการเปลี่ยนแปลง มีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนาคนในชุมชน การมุ่งเน้นการติดอาวุธทางปัญญาให้กับผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจ แนวคิด หลักการ วิธีการในการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาชุมชนท้องถิ่น ผ่านการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติร่วมกันของ คนในชุมชน
2. เน้นการพัฒนาบนฐานชุมชน การพัฒนาที่เกิดขึ้นต้องมาจากความต้องการของชุมชนเป็นหลัก เน้นการ ค้นหาองค์ความรู้เดิม เติมความรู้ใหม่ ให้ชุมชนสามารถเรียนรู้
3. การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ การบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ชุมชนกับองค์ความรู้ศาสตร์สมัยใหม่ นับเป็นชุดเชื่อมโยงสู่การพัฒนาบนรากฐานวัฒนธรรมชุมชนเป็นการพัฒนาต่อยอด
4. สรุปบทเรียน การทำงานที่ดีต้องมีการทบทวน บทเรียนการทำงานเป็นระยะ เพื่อให้ทราบว่าการ ทำงาน มาถูกทิศ ถูกทางจริงหรือไม่ ตอบโจทย์ชุมชน มีปัญหาอุปสรรคอะไร มีอะไรล้มเหลว อะไรบรรลุผล สำเร็จ มีอะไรที่ เป็นข้อค้นพบจากการพัฒนาใหม่
5. สร้างภาคีเครือข่าย การทำงานต้องมีเครือข่าย นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น เปรียบเสมือนจุดศูนย์กลาง ในการเชื่อมต่อกับบุคคลที่มีความรู้มาช่วยในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการชุมชน

การบริหารจัดการชุมชน เป็นการบริหารที่เป็นกลยุทธ์ วิธีการที่มีลักษณะแบบบูรณาการทรัพยากรต่าง ๆ ภายในชุมชน ด้วยกระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า และตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่แท้จริงของชุมชน โดยการส่งเสริมให้ทุกคนได้ มีโอกาส ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมตัดสินใจ และร่วมกันดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ และการบริหารจัดการนั้น ต้องมีลักษณะที่ก่อให้เกิดคนในชุมชนได้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (อภิชาติดา โฆษิตวานิช, 2560)

การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของ หน่วยงาน ประสิทธิภาพเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ ที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้า เป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล เป็นกระบวนการที่แสวงหาแนวทางและรูปแบบการทำงานให้ประสบความสำเร็จภายใต้การเปลี่ยนแปลง งบประมาณและเวลาที่รวดเร็ว ซึ่งเมื่อนำมาใช้ ในสังคมไทย พบว่า ต้องมีการวิเคราะห์และปรับ เพื่อให้เข้ากับบริบทของสภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของประเทศไทย ฉะนั้น การบริหารจัดการองค์กรชุมชน จึงเป็นองค์กรที่ เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนที่มารวมกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาเพื่อพึ่งตนเอง ภายในชุมชนมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนรวบรวม ความคิด การทำกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้แลกเปลี่ยนและตัดสินใจระดับรากหญ้า มีระบบโครงสร้างและมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาของชุมชน (จุฬารัตน์ แก้วโพธิ์ทอง, 2561) หลักการบริหารจัดการชุมชนที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (People-centered), การใช้กระบวนการวางแผน-จัดระบบ-นำ-ติดตาม (POLC) อย่างเป็นระบบ

ในการบริหารจัดการองค์กรยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระบวนการจัดการ (Management Process) ยังคงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล กรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายคือ POLC Framework (Robbins & Coulter, 2020; Jones & George, 2022) ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเชิงพลวัตและการใช้ภาวะผู้นำเพื่อขับเคลื่อนองค์กรตั้งแต่เริ่มต้นจนบรรลุเป้าหมาย โดยประกอบด้วย 4 กระบวนการหลัก ได้แก่

การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์และเป้าหมายขององค์กร โดยต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและกำหนดแผนปฏิบัติการที่มีความยืดหยุ่น (Agility) เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลง และเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการออกแบบโครงสร้างองค์กรและการจัดสรรทรัพยากร ทั้งด้านบุคลากรและเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ เน้นความคล่องตัว ลดความซ้ำซ้อนของงาน และมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ (Empowerment) เพื่อจัดวางบุคลากรให้เหมาะสมกับบทบาทและความเชี่ยวชาญ

การนำ (Leading) เป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยอาศัยทักษะผู้นำยุคใหม่ (Modern Leadership) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ จูงใจ และสนับสนุนบุคลากรให้สามารถดึงศักยภาพสูงสุดของตนเองออกมาใช้ รวมถึงการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อหล่อหลอมพฤติกรรมของทีมงานให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (Data-driven) และตัวชี้วัดประสิทธิภาพ (KPIs) เพื่อให้เกิดการสะท้อนกลับ (Feedback) ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาแก้ไขกระบวนการทำงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การบริหารการพัฒนาวิถีสมาคม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2558) การบริหารการพัฒนาวิถีสมาคมกลุ่มชาติพันธุ์ คือ การใช้หลักการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง และการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับนโยบายรัฐ เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยรัฐมีบทบาทสนับสนุนการศึกษา การจัดสรรที่ดิน การแก้ไขปัญหาพื้นฐาน และการส่งเสริมอาชีพ (เช่น เกษตรตามแนวโครงการหลวง) ควบคู่กับการให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดทิศทาง ตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบโจทย์และรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ โดยหลักการสำคัญในการบริหารจัดการ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การบูรณาการกับนโยบายรัฐ การเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการพัฒนาแบบองค์รวม (เบ็ดเสร็จ)

สรุปการพัฒนาวิถีสมาคมเป็นการพัฒนาการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนบนพื้นฐานวัฒนธรรม ประเพณีและค่านิยมความเชื่อ ของชุมชนนั้น ๆ โดยมีกระบวนการที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ และประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การพัฒนาจะอาศัยหลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมความร่วมมือ และการแก้ปัญหา ร่วมกันภายในชุมชนเอง การพัฒนาวิถีสมาคมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการส่งเสริมให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษาปัญหาและความต้องการร่วมกัน วางแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน เพื่อรักษาเอกลักษณ์และพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารการพัฒนาวิถีสมาคมกลุ่มชาติพันธุ์ คือ การใช้หลักการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง และการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับนโยบายรัฐ เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยรัฐมีบทบาทสนับสนุนการศึกษา การจัดสรรที่ดิน การแก้ไขปัญหาพื้นฐาน และการส่งเสริมอาชีพ ควบคู่กับการให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดทิศทาง ตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบโจทย์และรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 ท่าน ซึ่งในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 ท่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง รายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 ท่าน (ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ม้ง ลาหู่ ลีซู อาข่า จีนฮ่อ ปะหล่อง ลีวะ เมียน คะฉิ่น ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไทยอง ชาติพันธุ์ละ 2 ท่าน) โดยเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเป็นผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายเป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งอยู่บนที่สูง หรือพื้นที่ชายขอบ

กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ตัวแทนพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน, ตัวแทนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จำนวน 1 ท่าน, ตัวแทนสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ จำนวน 1 ท่าน, ผู้แทนกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน)

3.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

3.3.1 ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านสุขภาพ

3.3.2 ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ ใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนาฐานชุมชน การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาการสร้างภาคีเครือข่าย

3.3.3 ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่

3.4 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

3.4.1 แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 ท่าน โดยมีข้อคำถาม ดังนี้

3.4.1.1 วิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านสุขภาพ

3.4.1.2 ความต้องการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ ใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนาฐานชุมชน การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ การสร้างภาคีเครือข่าย

3.4.1.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.4.2 แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ดังนี้

3.5.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสารข้อมูลพื้นฐาน รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องและค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต ในการนี้ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยงหรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์

3.5.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยกับผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ขั้นตอนแรกเป็นการสัมภาษณ์ประวัติชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านบริบททางสังคม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นวิธีการหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เพราะเห็นว่าเป็นวิธีการที่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการศึกษา และการสังเกตการณ์ ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (ซึ่งเป็นการสังเกตลักษณะทั่วไปของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการในส่วนที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์โดยเนื้อหา (Content analysis) สังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis analysis) และการประมวลข้อมูล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (major themes) หรือแบบแผนหลัก (major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดจากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อย นอกจากนี้ในระหว่างดำเนินการกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการสะท้อน (reflecting) ควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการ กระบวนการสะท้อน (reflecting) ในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนควบคู่ไปกับการดำเนินการกระบวนการวิจัย เพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความแกร่งและแม่นยำ (rigor) เพื่อให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้มีความเข้มข้น (intensive process) มากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้วิจัยจะได้ดำเนินการกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วยเพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ จากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในการกำหนดสาระสำคัญของการศึกษาการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า สำหรับการวิจัยนี้จะเป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แหล่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Method) การสัมภาษณ์ (interview) และการสังเกต (Observation) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและการตั้งข้อสังเกต

4. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านทรัพยากร มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ โดยแต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม พึ่งพิงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า ทรัพยากรธรรมชาติมักเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต วิถีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เกื้อหนุนและสัมพันธ์กับธรรมชาติ

ด้านเศรษฐกิจ ทำเกษตรบนฐานองค์ความรู้เชิงวิชาการโดยมีโครงการหลวงคอยรับซื้อสินค้าและหาแหล่งจำหน่าย การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง ทำการเกษตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและรองรับนักท่องเที่ยว โครงการหลวงทำให้มีพืชชนิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น มีตลาดในการรับซื้อสินค้า นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่จนนำไปสู่ความทันสมัยเกิดขึ้นในชุมชน มีข้อจำกัดอยู่พอสมควรในเรื่องของราคาต้นทุนที่สูงขึ้นจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมี

ด้านสังคม การนำเสนอพิธีกรรมที่สื่อให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน มีคติความเชื่อที่ยึดโยงอยู่ กับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการให้ความสำคัญกับหลักการเคารพธรรมชาติและ การพึ่งพาอาศัยระหว่างคนในหมู่บ้าน พิธีกรรมของชุมชน ชาติพันธุ์มักถูกมองว่าเป็นความแปลกแยกจากกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย มีความรู้คิด สามารถตัดสินใจเลือกและ กำหนดแนวทางปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอข้อกำหนดหรือมาตรการการดำเนินการจากรัฐ ชุมชนมีพื้นฐานทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการสร้างสำนึกในการอยู่ร่วมกันมาโดยตลอด ผ่านวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

ด้านวัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์จะสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นสัญลักษณ์ปลุกเร้าความรู้สึกร่วมกัน ทำให้รู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นพลังการแข่งขันกับความเป็นพลวัตทางสังคม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมตนเอง รู้คุณค่าตนเอง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นการอธิบายตนเอง นำเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่มายกระดับสร้างมูลค่าทางคุณค่าด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ก่อเกิดงาน เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิต

ด้านสุขภาพ มีสิทธิได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกับคนไทยทุกคนแต่ปัญหาด้านสุขภาพที่ชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ คือข้อจำกัดในเรื่องของภาษาและการสื่อสาร ทำให้ที่ผ่านมาเข้าถึงบริการสุขภาพบางคนทำได้ยาก การดูแลรักษาโรค หรือการติดตามตรวจสอบว่าคุณภาพบริการไม่ค่อยเป็นไปตามมาตรฐานเมื่อเผชิญกับปัญหาในการเข้ารับบริการ แม้ตามกฎหมายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเขาจะมีสิทธิในการร้องเรียนหรือนำเสนอปัญหา แต่สุดท้ายเมื่อกลุ่มพี่น้องเหล่านี้ไม่เข้าใจ และไม่ยอมมีปัญหากับหมอหรือพยาบาล จึงมักปล่อยให้อาการไปและบางคนที่ยังไม่มีสัญชาติ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงระบบสุขภาพอย่างเป็นธรรมได้

ความต้องการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการพัฒนาคนในชุมชน การได้รับรองสิทธิในการเป็นคนไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นพลเมืองไทยที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ.ต้องการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในศักยภาพคน มีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้ถ้ามีโอกาส เน้นการมีส่วนร่วม การพึ่งพาตนเอง และพัฒนาโดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อว่าคนจะต้องมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน การปฏิบัติ บำรุงรักษา โดยความคิดริเริ่มต้องมาจากคนในชุมชน เป็นความต้องการของชุมชนร่วมกันเสนอ ความต้องการหรือปัญหา จัดกลุ่มปัญหา ความจำเป็นของปัญหานั้น

ด้านการพัฒนาพื้นฐานชุมชน พัฒนาศักยภาพโดยใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญ สร้างกลไกความร่วมมือที่ตีร่วมกันในการลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการทรัพยากรและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของชุมชน สร้างรายได้เพิ่มจากฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ ยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก สร้างความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

ด้านการพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ ส่งเสริมให้คนในชุมชนฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยให้มีบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลาย สร้างชุมชนการเรียนรู้ การเรียนรู้สังคมของการสื่อสาร และเทคโนโลยี สร้างสรรค์ชุมชน กำหนดจุดเน้นการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนการเรียนรู้แบบออนไลน์ เสริมสร้างความคิด การสร้างสรรค์ผลงาน นำจุดเด่นของเทคโนโลยีในปัจจุบันมาใช้ทั้งในการสืบค้นข้อมูล และปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนได้ตลอดเวลา การเรียนรู้เชิงเสมือนหรือชุมชนการเรียนรู้แบบออนไลน์ ที่ใช้การผสมผสานเทคโนโลยีสารสนเทศ และเชื่อมโยงข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่านกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน

ด้านการสร้างภาคีเครือข่าย การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชนในลักษณะเครือข่าย สร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน ในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ และเอกชน การสร้างเครือข่ายในพื้นที่และภายนอกพื้นที่การสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นในการแลกเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ผ่านกลไกการทำงานในรูปแบบการจัดการพื้นที่ผ่านฐานทุนทางวัฒนธรรม สร้างภาคีเครือข่ายจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม ข้อมูลชุมชน รวมภาคีเครือข่ายชุมชนที่จะให้ความร่วมมือพัฒนาเชิงพื้นที่โดยการใช้ฐานทุนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงผู้คนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ซึ่งแต่ละภาคีเครือข่ายจะสนับสนุนกิจกรรมตามความถนัดของตนเอง

แนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

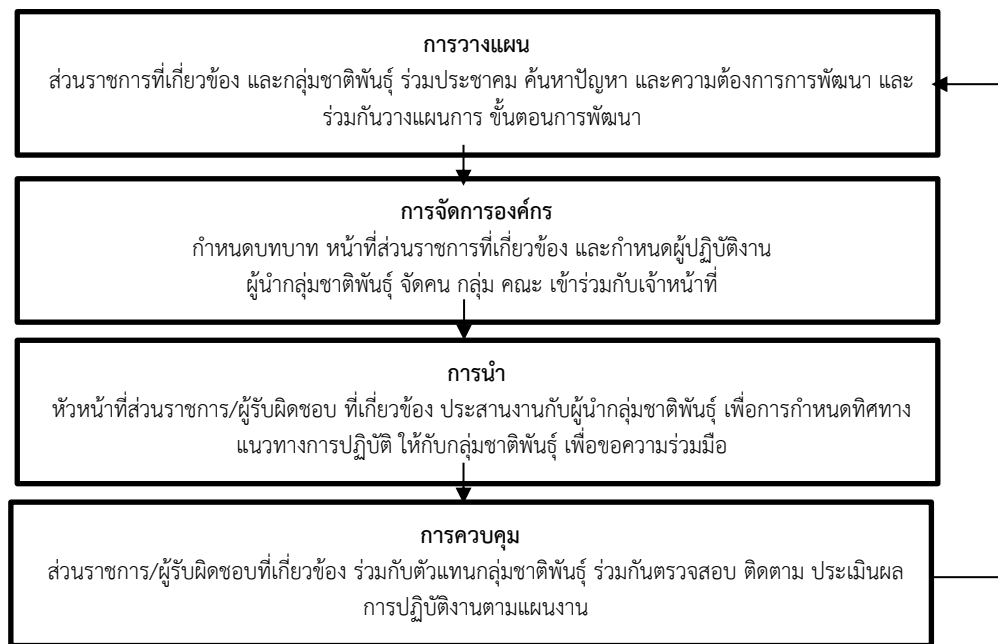
การบริหารการพัฒนาคนในชุมชน ควรมีกระบวนการวางแผนการดำเนินการปลูกจิตสำนึก ปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับคนในชุมชน โดยมีการพัฒนาในรูปแบบที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาพัฒนาให้พึ่งตนเองได้ การดำเนินงานจะต้องค่อยเป็นค่อยไปในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในชุมชน และเป็นไปตามความต้องการ และศักยภาพ ของคนในชุมชน

การพัฒนาพื้นฐานชุมชน ควรพัฒนาพื้นที่ภายในชุมชน จัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกับชุมชน ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ต้องคำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลักในการพัฒนา และใช้ฐานทุนวัฒนธรรมในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนา

การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้กับคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาความรู้เท่าทันสื่อ และการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัล ให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย

การพัฒนาการสร้างภาคีเครือข่าย ควรมีการกำหนดแผนงานการดำเนินงานที่ชัดเจนในการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายภายในชุมชน ดำเนินการในรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน และสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกพื้นที่ และชุมชนรอบข้าง ในการแลกเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาวิถีชุมชน

การวิเคราะห์แนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ ในการดำเนินการ โดยใช้ทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ POLC ได้แก่ 1. การวางแผน 2. การจัดการองค์กร 3. การนำ 4. การควบคุม ควรมีการดำเนินการ ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบแนวทางการบริหารการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป และอภิปรายผล

วิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิธีที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี สุขภาพ ล้วนพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มักเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต คติความเชื่อที่ยึดโยงอยู่กับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการให้ความสำคัญกับหลักการเคารพธรรมชาติและ การพึ่งพาอาศัยระหว่างคนในหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันความเจริญจากภายนอกเข้าไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก การเข้ามาพัฒนาโดยใช้วิธีควบคุมพื้นที่ป่า ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ป่าเขาต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ขาดสิทธิในการจัดการทรัพยากรในชุมชน ทำให้พึ่งตนเองได้น้อยลง ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต เปลี่ยนอาชีพ และแสวงหาพื้นที่ใหม่ ซึ่งการบริหารงานที่ผ่านมาได้มีการจับกุม การบุกรุกป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้การยังชีพโดยพึ่งพาอาศัยป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถทำได้ แสดงให้เห็นว่านโยบายการบริหารจัดการที่ออกมาไม่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตต่อเนื่องจากผลกระทบจากธรรมชาติ การพัฒนาที่ผ่านมาไม่ตรงต่อความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ ขาดการมีส่วนร่วม ดังนั้นในการบริหารการพัฒนา ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การนำ การควบคุม ต้องให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้ามามีส่วนร่วม โดยการทำประชาคม คัดเลือกตัวแทน ผู้นำและคณะทำงาน เข้าร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อหา ค้นหาปัญหา แนวทางแก้ไข และแนวทางการบริหารการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร อัสวะรังสีกุล (2562) กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยที่ดูเหมือนดงามด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น แท้จริงแล้วอำนาจรัฐ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไป สิทธิการจัดการชุมชนถูกรัฐเข้าครอบครอง จึงไร้ที่ทำกิน นโยบายรัฐให้การสงเคราะห์โดยแนะนำให้ปลูกพืชเพื่อการค้าจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้น กลับกลายเป็นการทำลายวิถีชีวิตอันสงบสุขที่พึ่งพิงธรรมชาติ เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องจากทรัพยากรป่าไม้

ถูกทำลาย มีการใช้สารเคมี ปุ๋ย ยากำจัดวัชพืช ต้องลงทุนสูง ทำให้ประสบปัญหาขาดทุน เกิดความยากจน นโยบายรัฐที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้น เศรษฐกิจก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเช่นกัน เกิดปัญหาขยะมลพิษ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกนำมาเป็นสินค้าเพื่อหารายได้ ความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนไปเพราะอำนาจของเงิน การรับวัฒนธรรมนอกกลุ่มทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ความต้องการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชุมชน ที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก ดังนั้นในการพัฒนาวิถีชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ต้องการการได้รับการรับรองสิทธิในการเป็นคนไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นพลเมืองไทยที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐาน การพัฒนาศักยภาพโดยใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญ สร้างกลไกความร่วมมือที่ร่วมกันในการลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการทรัพยากร ส่งเสริมให้คนในชุมชนฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การผสมผสานเทคโนโลยีสารสนเทศ กับฐานทุนวัฒนธรรม เชื่อมโยงข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่านกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน และภายนอกชุมชน โดยภาคีเครือข่ายสร้างความร่วมมือ ในการแลกเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ผ่านกลไกการทำงานในรูปแบบการจัดการพื้นที่ผ่านฐานทุนทางวัฒนธรรม จัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม ข้อมูลชุมชน รวมภาคีเครือข่ายชุมชนที่จะให้ความร่วมมือพัฒนาเชิงพื้นที่โดยใช้ฐานทุนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงผู้คนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สิริยา รัตนช่วย (2560) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่นั้น ต้องสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากที่แท้จริง ภายใต้การยึดถือแนวคิดการพึ่งตนเอง และแนวคิดการจัดการตนเอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้มแข็ง และพร้อมก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงไปของโลกยุคใหม่ โดยสามารถสังเคราะห์หลักการข้างต้นออกมาเป็น ข้อเสนอแนะ กล่าวคือ มิติในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ควรมีการพัฒนา 1) มิติความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ 2) มิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจอันเกิดจากความสมดุลของการผลิตและการบริโภค ให้คนในชุมชนได้รับอย่างสมบูรณ์เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวภายใต้บริบทของชุมชนและสังคมโดยรวม 3) มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่คำนึงถึงการรักษาดุลยภาพของระบบนิเวศน์ภายในชุมชน และมีความพอเพียงในการบริโภค 4) มิติจิตใจและจริยธรรม คนในชุมชนต้องมีศรัทธาในการพึ่งพาตนเอง มีจิตใจใฝ่พัฒนา มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ตลอดจนมีจริยธรรมและศีลธรรมขั้นพื้นฐานเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชน 5) มิติสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมีทุนทางสังคมดั้งเดิมยึดโยงความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างเหนียวแน่น มีผู้นำชุมชนและเครือข่ายชุมชนที่ประสานงานกันในทุกมิติของการพัฒนาชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ผ่านหลักยึดในการทำงานซึ่งเน้นการตัดสินใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวมทั้งความสัมพันธ์ภายในชุมชนและขยายรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะเครือข่ายชุมชน อันมีฐานมาจากการใช้ทุนชุมชนร่วมกัน ควบคู่ไปกับกลไกการทำงานควรประสานทั้งภายในชุมชนเองคือ ประชาชน ผู้นำ องค์กรชุมชน ตลอดจนกลไกการทำงานอันเป็นฝ่ายสนับสนุนจากภายนอก คือ องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐผ่านกระบวนการทำงานภายในชุมชนเบื้องต้นที่สำคัญที่สุด คือ กระบวนการมีส่วนร่วม ต้องดึงการเข้าร่วมในการพัฒนาของทุกภาคส่วนในชุมชนให้ได้มากที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1) การพัฒนาคนในชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ และกระทรวงมหาดไทยควรมีนโยบายเน้นการเสริมสร้างศักยภาพคนให้พึ่งพาตนเองได้ สร้างความตระหนักต่อการส่งเสริมความ

ร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งต้องมี การเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้ร่วมกันให้บ่อยครั้ง เพื่อสร้างความรู้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) การพัฒนาพื้นฐานชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมีนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม กับภายนอก

3) การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรมีนโยบายที่เน้นการบูรณาการการศึกษา อาชีพ และดิจิทัล ผ่านการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติจริง โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนร่วมมือกัน สร้างศูนย์การเรียนรู้ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพ เศรษฐกิจ และอาชีพ

4) การสร้างภาคีเครือข่าย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือจากองค์กรหรือหน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนโดยสร้างความไว้วางใจผ่านกิจกรรมต่อเนื่อง, การรับฟังความคิดเห็น, การแบ่งปันวิสัยทัศน์ร่วมกัน, และการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5) การปลูกจิตสำนึก ปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับคนในชุมชน เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เน้นให้พึ่งตนเองได้ การดำเนินงานจะต้องค่อยเป็นค่อยไปในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในชุมชน

6) การใช้พื้นที่ภายในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกับชุมชน สร้างความร่วมมือพัฒนาโดยใช้ฐานทุนวัฒนธรรม ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ต้องคำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลักในการพัฒนา

7) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน ส่งเสริมเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาความรู้เท่าทันสื่อ และนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย

8) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภายนอกพื้นที่ มีการกำหนดแผนงานการดำเนินงานที่ชัดเจน สร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นและชุมชนรอบข้างในการแลกเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาวิถีชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำแผนการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์
- 2) ควรมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ในการดำเนินการพัฒนาและให้ผลดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์
- 3) ควรมีการศึกษาปัจจัยจากภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงลึก เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาวิถีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์
- 4) ควรมีการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ประสบความสำเร็จในพัฒนาวิถีชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และดำเนินการพัฒนาวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). **แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย**. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2568 จาก https://hhdc.anamai.moph.go.th/th/master-plan-for-ethnic-development-in-thailand/download?id=115024&mid=25621&mkey=m_document&lang=th&did=4851
- จุฬามณี แก้วโพหนอง. (2561). การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน. **วารสารวิชาการธรรมศาสตร์**, 18(1), 263-273.
- ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปลัมภ์. (2558). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2568 จาก <http://www.academy.rbru.ac.th/uploadfiles/books/58-2018-08-01-08-41-20.pdf>
- ทัศนีย์ ประกอบบุญ. (2566). **เดินหน้าต่อ...คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์**. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2568 จาก <https://theactive.thaibps.or.th/data/protecting-indigenous-cultures>
- ธาวิดา ศิริสัมพันธ์. (2560). **วิถีชีวิต**. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.khaosod.co.th/technologychaoban/how-to/tips/article_41473
- นภาพร อัสวะรังสีกุล. (2562). ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง. **งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิตประจำปี 2562**, (หน้า 947-957). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- บุญยิ่ง ประทุม. (2566). **เอกสารประกอบการสอน วิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พระมหามิตร ฐิตปญโญ, ชญาภา น่วมบัณฑิต และ สุขสมัย น่วมบัณฑิต. (2562). การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 38(5), 1-11.
- วรรณพร อนันตวงศ์. (2561). วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนศรีวัง. **การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9**, (หน้า 27-41), มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- ศุภฤทธิ ธาธาพิพันธ์ และ โอภามา จำแกะ. (2565). การสร้างเครือข่ายฟื้นฟูวิถีชีวิตและสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัย ตาก กำแพงเพชร. **วารสาร มจร การพัฒนาสังคม**, 7(2), 33-43. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JSD/article/view/256812>
- สมชาย ชัยจันทร์. (2562). วิถีชุมชน: พื้นที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์เชิงคุณค่าผู้สูงอายุ. **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี**, 2(2), 12-21. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/SNC/article/view/234710>
- สิริยา รัตนช่วย. (2560). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 7(1), 72-81. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/view/147542>
- อภิชาดา โฆษิตวานิช. (2560). **รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. คุษณินพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษาคุษณินพนธ์ สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อุทยานหลวงราชพฤกษ์. (2566). **วันชนเผ่าสากล**. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2568 จาก <https://www.royalparkrajapruek.org/Knowledge/view/388>
- อุทิศ ทาหอม. (2564). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม. **วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 16(2), 55-72.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/RDIBRU/article/view/250269>
- Jones, G. R., & George, J. M. (2022). **Contemporary Management** (12th ed.). McGraw Hill.
- Robbins, S. P., & Coulter, M. (2020). **Management** (15th ed.). Pearson.